

چشم ایران به فرصت‌های موجود در آسیای مرکزی دوخته شده است

خاموش حرکت کند. توانایی ایران برای اظهار قدرت از طریق افغانستان با حضور نیروهای آمریکایی در این کشور، تحت کنترل قرار دارد، اما عقب‌نشینی آمریکا و خلأ قدرت ملازم با آن، راه‌های جدیدی برای اعمال نفوذ ایران، از نظر دیپلماتیک و همچنین، از طریق گروه‌های شبه نظامی نیابتی از افغانستان تا آسیای مرکزی فراهم ساخته است.

خلأ قدرت در آسیای مرکزی

ایران درصدد پر کردن خلأ ایجاد شده توسط روسیه است؛ کشوری که مدت‌ها با انجام تمرینات نظامی به صورت ادواری با اعضای سازمان پیمان امنیت جمعی^۱ یعنی قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان، تضمین‌کننده امنیت در آسیای مرکزی بوده است. در حال، با حمله به عراق و تردید کشورهای آسیای مرکزی مانند قزاقستان برای حمایت از روسیه، نقش مسکو در منطقه، بیش از پیش در هاله‌ای از

دنیل تورنر^۱ پژوهشگر موسسه نیولاینز در یادداشتی با عنوان " چشم ایران به فرصت‌های موجود در آسیای مرکزی دوخته شده است"^۲ به تحلیل و ارزیابی سیاست خارجی دولت ابراهیم رئیسی پرداخته است.

از زمان تشکیل دولت توسط رئیس‌جمهور، ابراهیم رئیسی، روابط با کشورهای همسایه و آسیا در سیاست خارجی این کشور، در اولویت قرار گرفته است. در حالی که ایران در حال افزایش سطح ارتباط با همسایگان خود در آسیای مرکزی^۳ است، قدرت‌هایی مانند ایالات متحده و روسیه، تلاش دارند تا تمرکز خود را به رقابت در اروپای شرقی^۴ و منطقه آسیا-اقیانوسیه^۵ معطوف کنند. بحران اوکراین - که توجه‌های جهانی را به خود جلب کرده است - فقط موجب تقویت این چرخش شده است و به توسعه نفوذ ایران در آسیای مرکزی، اجازه می‌دهد تا چراغ

1. Daniel Turner

2. <https://newlinesinstitute.org/iran/iran-eyes-opportunities-in-central-asia/>

3. Central Asia

4. Eastern Europe

5. Asia Pacific

6. Collective Security Treaty Organization

ابهام قرار گرفته است. مسئولیت کرملین^۱ نسبت به هزاران سرباز اعزامی به اوکراین، توانایی روسیه برای پرداختن به نگرانی‌های امنیتی در سایر مناطق را محدود ساخته است. همچنین حمله روسیه، کشورهای آسیای مرکزی را به سمت پرداخت یک تاوان اقتصادی سوق می‌دهد. در سال ۲۰۲۰، پول‌های ارسالی از روسیه، ۳۱ درصد و ۲۷ درصد تولید ناخالص داخلی قزاقستان و تاجیکستان را تشکیل می‌داد. انتظار می‌رفت که این مبلغ در سال ۲۰۲۲، رشد داشته باشند، اما به دلیل حمله روسیه به اوکراین، برآوردهای جدید نشان می‌دهند که این رقم، شاهد کاهش ۳۳ درصدی و ۲۲ درصدی به ترتیب در قزاقستان و تاجیکستان خواهد بود. به علاوه، بنادر بلژیک، آلمان، استونی و هلند از پذیرش محموله‌های باری ارسالی از آسیای مرکزی که از روسیه ارسال شده‌اند، امتناع می‌ورزند. این مسئله کشورهایی مانند قزاقستان

1. Kremlin

را به تقللاً برای یافتن مسیرهای جدید انتقال کالا، وادار ساخته است، زیرا اتکای آن‌ها به روسیه به‌عنوان یک گذرگاه، باعث شده است تا زنجیره تأمین آن‌ها، در معرض خطر قرار بگیرد. علاوه بر عواقب امنیتی و اقتصادی، اظهارات رئیس‌جمهور روسیه، پوتین^۲ در آستانه حمله به اوکراین، با هشدارهای احتیاطی شدید از سوی جمهوری‌های سابق عضو شوروی مواجه شد. اینکه پوتین استقلال اوکراین را یک خیال‌پردازی دانست، شبیه به سخنان سال ۲۰۱۴ او است که گفته بود: «قزاق‌ها هرگز هیچ استقلال‌ی نداشته‌اند.» از این رو، ترس از این امر وجود دارد که بعد از اوکراین، پوتین به سمت کشورهای آسیای مرکزی، روی آورد تا بدین ترتیب، قلمرو شوروی سابق را بیشتر تثبیت کند. لذا کشورهای آسیای مرکزی، مراقب بوده‌اند تا از حملات روسیه حمایت نکنند؛ حتی قزاقستان که چند ماه قبل، اجازه ورود نیروهای روسی عضو

2. Putin

سازمان پیمان امنیت جمعی را به خاک خود داد تا به روند سرکوب یک آشوب کمک کنند، از به رسمیت شناختن استقلال لوهانسک^۳ و دونتسک^۴ سرباز زده و بدین ترتیب، خود را از حمله روسیه جدا کرد، اگرچه آن را محکوم هم نکرد.

نقش چین به‌عنوان یک قدرت بزرگ در آسیای مرکزی به میزان زیادی، بدون تغییر باقی می‌ماند، اما تمایل آن برای پرداختن به نگرانی‌های امنیتی در منطقه، همچنان روشن نیست. سیاست طولانی مدت عدم دخالت این کشور، باعث شده است تا بر حوزه اقتصاد تمرکز داشته باشد و در عین حال، نفوذ کمی در چشم‌انداز امنیتی آسیای مرکزی نیز اعمال نماید. علی‌رغم حضور اقتصادی محکم در کشورهای همچون قزاقستان، چین هنوز نتوانسته است، خروجی‌های بحران‌های امنیتی مانند قیام‌های ماه ژانویه قزاقستان را شکل

3. Luhansk

4. Donetsk

ورود به حوزه آسیای مرکزی، در اختیار داشته باشد.

توسعه اقتصادی

ظرفیت آسیای مرکزی برای رشد اقتصادی، به عنوان یک منطقه محصور در خشکی، به دسترسی بنادر کشورهای نزدیک وابسته است. بنادر ایران

تجارت، تقویت نیروهای نیابتی با هدف اعمال نفوذ و تضمین بقای رژیم با دفع تهدیدهای خارجی می شود. ایران، همچنین نفوذ قابل توجهی در کشور همسایه خود افغانستان به دست آورده است که باعث می شود این کشور، اهرم فشار مضاعفی برای

بیخشد. این تردید، راه را برای چرخش ساختارهای قدرت هموار می سازد؛ از جمله تسلط یک قدرت واحد، رقابت میان بازیگران منطقه ای، کشورهای شکست خورده یا هر ترکیبی از این ساختارهای قدرت. محدودیت ها و موانع زیادی که قدرت های بزرگ در منطقه با آن مواجه هستند،

ایران را با یک فرصت حساس به زمان، روبه رو می کند تا از خلأ نوظهور قدرت در آسیای مرکزی بهره برداری نماید. ایران ثابت کرده که در بهره برداری از فشار و محرک ها برای ورود به خلأهای قدرت، تبحر دارد و محتمل است که از همین تکنیک ها برای هرگونه مشارکت در حوزه آسیای مرکزی استفاده نماید.

چرا آسیای مرکزی؟

ایران تلاش دارد تا از خلأ قدرت موجود در آسیای مرکزی برای پیشبرد اولویت های سیاست خارجی خود، بهره برداری کند که شامل مقابله با تحریم ها از طریق ایجاد بازارهای جدید برای

جزء نزدیک‌ترین‌ها به آسیای مرکزی بوده است و از نظر طبیعی، دروازه‌ای برای منطقه، برای مشارکت در تجارت دریایی قلمداد می‌شوند. ایران، تجارت قابل ملاحظه‌ای با افغانستان نیز دارد که در قلب بسیاری از مسیرهای تجاری زمینی اصلی

در آسیای مرکزی قرار دارد. در سال ۲۰۱۸، صادرات ایران به افغانستان، نزدیک به ۲٫۹ میلیارد دلار بود، یعنی بیش از دو برابر صادرات ۱٫۳ میلیارد دلاری پاکستان به افغانستان و این مسئله، توسعه اقتصادی به آسیای مرکزی را یک گام طبیعی آتی برای

ایران، تبدیل کرده است. به عنوان یک اقتصاد مقاومتی، هدف ایران از توسعه تجارت با همسایگان شرقی، ارتباطی تنگاتنگ برای مقاوم کردن خود در برابر آثار فشار اقتصادی غرب دارد. بازگرداندن تمامی تحریم‌های آمریکا توسط دولت ترامپ^۱ در سال ۲۰۱۸، باعث شد تا اقتصاد ایران، وارد رکود شود، زیرا فروش نفت آن، کاهش پیدا کرد و ارتباطش با بازارهای جهانی نیز قطع شد. از این رو، ایران تلاش می‌کند تا با وجود فشارها، از هرگونه فرصتی برای تقویت اقتصاد خود استفاده کند. به عنوان مثال، ایران بعد از به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان، به سرعت صادرات نفت خود به این کشور را از سر گرفت و برخی از منابع، حاکی از آن هستند که صادرات به افغانستان، رقمی حدود ۲۰۰۰۰۰ بشکه در روز است. همچنین، این کشور ورود به حوزه بازار آسیای مرکزی را یک فرصت برای خلاصی از فشار اقتصادی غرب می‌داند،

به‌ویژه اگر بتواند از تجارت با آسیای مرکزی به‌عنوان مبنایی برای تعامل عمیق‌تر با اقتصاد قدرت‌های بزرگ هند و چین استفاده کند.

هند قبلاً علاقه خود برای همکاری با ایران در زمینه تجارت با آسیای مرکزی را ابراز کرده است. کالاهای هندی نمی‌توانند از مسیرهای زمینی و بدون عبور از کشورهای رقیب یعنی چین و پاکستان، به بازارهای آسیای مرکزی برسند، لذا هند به بندر چابهار ایران، به‌عنوان یک مسیر دسترسی بالقوه روی آورده است. مرحله اول این مشارکت، در سال ۲۰۱۷ و با یک سرمایه‌گذاری ۵۰۰ میلیون دلاری از سوی هند، در این بندر آغاز شد. هند همچنین، اقدام به ساخت یک جاده از چابهار کرده است که این بندر را به افغانستان و مسیرهای تجاری از پاکستان متصل می‌سازد؛ کشوری که یک شریک تجاری جذاب برای ایران محسوب می‌شود، زیرا تلاش‌هایش برای تعادل بخشیدن به روابط

با افغانستان، چین، روسیه و ایالات متحده، آن را در وضعیتی از بی‌طرفی پرآشوب محصور کرده است که ایران، می‌تواند از آن بهره‌برد. تجارت میان هند و افغانستان قبل از به قدرت رسیدن طالبان در سال ۲۰۲۱، از طریق این مسیر تجاری آغاز شده بود و فرصت‌ها برای استفاده از مسیرهای تجاری مهم افغانستان به‌منظور تعامل با آسیای مرکزی، برای هر دو کشور ایران و هند، همچنان فراهم هستند.

ایران و چین در ماه ژانویه، اجرای توافق راهبردی ۲۵ ساله را آغاز کردند که گفته شده، شامل ۴۰۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری است. همچنین، چین برای واردات نفت از ایران، علی‌رغم اعمال مجدد تحریم‌های آمریکا، ابراز تمایل کرده است. تنها در سال گذشته، چین، حداقل ۵۹۰۰۰۰ بشکه در روز از ایران نفت وارد کرد. ایران تمایل دارد تا روند روبه‌رشد همکاری خود با چین را حفظ کند تا بدین‌وسیله با فشارها و

تحریم‌های غرب، مقابله نماید و آسیای مرکزی، یک گذرگاه برای مشارکت بیشتر فراهم می‌سازد. آسیای مرکزی بیش از ۲۰۰۰ مایل با چین مرز دارد و منطقه‌ای است که انتظار می‌رود، تجارت چین در آنجا گسترش یابد. با توجه به اینکه اقتصاد ایران به دلیل تحریم‌های غرب، آسیب دیده، این کشور نسبت به میزان آنچه به‌صورت یک جانبه، می‌تواند به کشورهای آسیای مرکزی عرضه کند، با محدودیت مواجه است. با وجود این، ایران توانسته است، گام‌های مهمی در مشارکت اقتصادی خود با تاجیکستان و ازبکستان بردارد. به‌واسطه وجه اشتراک زبان فارسی تاجیکی با فارسی رایج در ایران، تاجیکستان یک شریک طبیعی اقتصادی برای این کشور است و از این رو، اغلب پروژه‌های زیرساختی در تاجیکستان، به‌دست پیمانکاران ایرانی انجام می‌شود. در یک طرح ساختمانی چند میلیارد دلاری، ایران، تونل انزاب^۱ را ساخت که

موجب کاهش چشم‌گیر زمان سفر میان پایتخت تاجیکستان، شهر دوشنبه^۱ و دومین شهر بزرگ آن، یعنی خجند^۲ شد. بیمانکاران ایرانی همچنین ساخت سد و نیروگاه برق‌آبی سنگ توده^۳ در سال ۲۰۱۹ را برعهده داشته و این کشور، کار ساخت یک نیروگاه دیگر را نیز بر روی سد راغون^۴ آغاز کرده است.

ایران، گام‌های مشابهی در تجارت خود با ازبکستان برداشته است. علی‌رغم وضع مجدد تحریم‌ها توسط دولت ترامپ، تجارت دوجانبه میان ایران و ازبکستان در سال ۲۰۱۸، شاهد رشد ۴۰ درصدی بوده است. ژانویه امسال، ازبکستان و ایران، پیوندهای اقتصادی خود را با امضای یک توافق - که به ازبکستان اجازه دسترسی به بندر چابهار ایران را می‌داد - مستحکم‌تر کردند. با توجه به اینکه ایران به دنبال راه‌هایی برای رشد اقتصادی است، ادغام و اتحاد با آسیای

مرکزی، همچنان ارائه‌دهنده فرصت‌هایی جالب توجه است.

ثبات منطقه‌ای

ایران، همچنین منافع در ثبات آسیای مرکزی دارد. بی‌ثباتی در افغانستان، باعث شده تا میلیون‌ها افغانستانی به ایران، پناهنده شوند که هزینه‌ای تخمینی آن میلیاردها دلار در روز است. این بحران که چالشی بودن مدیریت آن برای تهران، اثبات شده است، با خروج آمریکا تشدید شد، از این رو، هرگونه افزایش جریان مهاجران، می‌تواند هزینه‌ساز باشد. کشورهای آسیای مرکزی نگرانی‌های مشابهی در مورد بحران پناهندگان افغانستانی دارند؛ ازبکستان صریحاً ورود این مهاجران را ممنوع کرده، حتی تا جایی پیش رفته است که با طالبان، برای جلوگیری از هجوم پناهندگان همکاری می‌کند. مهار بحران پناهندگان، نقطه منفعت مشترکی است که می‌تواند، همکاری میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی را تقویت

کند و به‌عنوان بنیانی برای تعامل دیپلماتیک، امنیتی و اقتصادی بیشتر قلمداد شود.

ایران، همچنین گام‌های متعددی برای ترویج ثبات در آسیای مرکزی برداشته است. در ماه آوریل، ایران و تاجیکستان، یک کمیته نظامی مشترک را تشکیل دادند که تاجیکستان، امیدوار است همکاری منطقه‌ای را برای مقابله با تروریسم افزایش دهد. ایران در ماه اکتبر، میزبان کنفرانسی با حضور وزرای امور خارجه کشورهای همسایه افغانستان، از جمله تاجیکستان، ازبکستان و ترکمنستان بود که در آن، وزیر امور خارجه تاجیکستان از تجمع «تروریست‌ها» در شمال افغانستان، ابراز نگرانی کرده و همتای ازبکش نیز نسبت به منزوی ساختن افغانستان هشدار داده است. ایران در بسیاری از نگرانی‌ها و ملاحظات کشورهای آسیای مرکزی مشترک است و تلاش خواهد کرد تا با همکاری

1. Dushanbe
2. Khujand
3. Sangtuda-2
4. Rogun Dam

آن‌ها، ثبات این منطقه را افزایش دهد.

نیروهای نیابتی

راه سومی که ایران، ممکن است برای پیش برد منافعش استفاده کند، توسعه شبکه نیروهای نیابتی خود به آسیای مرکزی است. تثبیت نیروهای نیابتی در آسیای مرکزی، حاکی از تغییر تعهد ایران در قبال نیروهایش در خاورمیانه نیست، بلکه برعکس، ایجاد نیروهای نیابتی در آسیای مرکزی، می‌تواند دریچه‌های جدیدی برای حمایت و تقویت نیروهایش بگشاید. ایران، هم‌اکنون یک نیروی نیابتی را به نام تیپ فاطمیون، در دروازه ورودی آسیای مرکزی در افغانستان، تشکیل داده است که نشان می‌دهد، چرا این کشور تشکیل نیروهای نیابتی در آسیای مرکزی را دنبال می‌کند. این تیپ که براساس تخمین‌ها، ۳۰۰۰۰ تا ۶۰۰۰۰ نیرو دارد، از اقلیت نوعاً سرکوب شده شیعیان هزاره، تشکیل شده است که ۹ تا ۱۰ درصد جمعیت افغانستان را به

خود اختصاص می‌دهند. ایران به این نیروها و خانواده‌هایشان - که بسیاری از آن‌ها، به‌عنوان پناهنده به ایران فرار کرده بودند - حقوق و شهروندی اعطاء کرد و سپس، آن‌ها را مسلح ساخت و با کمک سپاه، به آنان آموزش داد. ایران در ابتدا از فاطمیون برای انجام عملیات در افغانستان استفاده نکرد، بلکه از سال ۲۰۱۳، این کشور حدود ۵۰۰۰۰ نیروی فاطمیون را برای جنگیدن در کنار نیروهای نیابتی دیگرش در سوریه، به آنجا اعزام کرد. البته بعد از خروج آمریکایی‌ها از افغانستان، ایران که تلاش دارد تا منافع خود در افغانستان پساآمریکا را محقق سازد، شروع به اعزام نیروهای فاطمیون به این کشور نمود. تعداد دقیق نیروهای فاطمیون که به افغانستان اعزام شدند، مشخص نیست اما براساس گزارش‌های سال ۲۰۲۰، نزدیک به ۳۰۰۰ مبارز، در این کشور حضور دارند. تاکنون فاطمیون اقدامی برای انجام عملیات ضد طالبان

صورت نداده است اما اگر روابط ایران و طالبان تیره‌وتار شود، ایران، می‌تواند از طریق نیروهای نیابتی فاطمیون، به طالبان فشار بیاورد. همچنین، ایران ممکن است، تلاش کند تا گروه‌هایی نظیر فاطمیون را در کشورهای آسیای مرکزی، تشکیل دهد تا بتواند ضمن تأمین انعطاف روزافزون برای آن، منافع امنیتی خود را در آسیای مرکزی و فراتراز آن تحقق بخشد.

موانع بر سر راه تعامل

مانع اصلی تعامل اقتصادی ایران با آسیای مرکزی و آسیای شرقی، تحریم‌های آمریکا است. ماهیت پیچیده تلاش برای تجارت با ایران، می‌تواند سایر مسیرهای تجاری از قبیل مسیر حمل‌ونقل ماوراء خزر را - که از قزاقستان تا قفقاز در ترکیه را در برمی‌گیرد - به جایگزین‌های جذابی برای کشورهای آسیای مرکزی بدل کند. تحریم‌های آمریکا، باعث شده است تا شرکت‌های هندی، بارها اجرای طرح‌های توسعه‌ای

1. Trans-Caspian Transport Route
2. Caucasus

مرکزی با گروه‌های افراطی همچون نهضت اسلامی ازبکستان،^۲ باعث شد تا کشورهای آسیای مرکزی از مشارکت و همکاری با کشورهایی نظیر ایران که مروج حکومت اسلامی هستند، واهمه پیدا کنند.

با وجود این، اکثر جنبش‌های اسلامی - که تهدیدی برای کشورهای آسیای مرکزی هستند - گروه‌های سنی افراطی هستند که با ایدئولوژی شیعی ایران مخالف‌اند. ایران در مداخله پیشین خود در عراق، از بروز افراط‌گرایی سنی در قالب گروه دولت اسلامی،^۳ استفاده کرد

جمهوری‌های آسیای مرکزی که همگی حکومت‌هایی سکولار دارند، از زمان استقلال تاکنون، مجبور بوده‌اند با اسلام سیاسی کنار بیایند. تاجیکستان یک سال پس از استقلال در سال ۱۹۹۱، درگیر جنگ داخلی شد که طی آن، بزرگترین حزب مخالف دولت، حزب رنسانس اسلامی^۱، خواستار تشکیل دولتی بر اساس ارزش‌های اسلامی شد. این جنگ، بسیار هزینه‌بر بود و فقط در جریان سال اول مناقشه پنج‌ساله، بالغ بر ۶۰۰۰۰ نفر کشته شدند. خاطرات این منازعه، در کنار مناقشات معاصر آسیای

برای بندر مهم چابهار در ایران را به تعویق بیندازند. شرکت‌های چینی برخی از پروژه‌های ناتمامی که هندی‌ها، تکمیل‌شان را به تعویق انداخته‌اند، برعهده گرفتند و ایران نیز ممکن است از اهرم فشار مشارکت چین برای اعمال فشار به هند برای مخالفت با تحریم‌های آمریکا استفاده کند، زیرا هند، نمی‌خواهد دسترسی به آسیای مرکزی را بعد از سال‌ها سرمایه‌گذاری در چابهار از دست بدهد.

مانع دیگر برای ایران، به‌خصوص برای همکاری در حوزه‌های سیاسی و امنیتی، هویت آن به‌عنوان جمهوری اسلامی است.

2. Islamic Movement of Uzbekistan

3. Islamic State

1. Islamic Renaissance Party

تا نیروهای نیابتی خود مانند عصاب اهل الحق و سازمان بدر را در حشد الشعبی تأسیس شده توسط دولت عراق - که در جنگ با داعش، نیازمند کمک بود - ادغام نماید. جنگ جویان نیابتی ایران، به سرعت به بزرگترین شبه نظامیان در حشد الشعبی تبدیل شده و تأثیر چشم گیری نیز در جریان جنگ با داعش داشتند. سپس، ایران از این موقعیت برای ایجاد حامیانی برای خود در پست های دولتی عراق، از میان این نیروهای نیابتی استفاده کرد. در زمان بروز داعش، عراق، می بایست متمرکز بر تهدید مهم تر افراط گرایی سنی می شد و این مسئله، این کشور را وادار کرد تا به صورت موقتی، نگرانی های خود درباره نفوذ ایران را کنار بگذارد.

در آسیای مرکزی، وضعیتی مشابه می تواند رخ دهد، به ویژه اگر دولت اسلامی خراسان^۱ - که مدعی حاکمیت بر سرزمین هایی در ایران و آسیای مرکزی است - به یک تهدید جدی تر برای

ثبات آسیای مرکزی تبدیل شود. جمعیت شناسی دینی در آسیای مرکزی، قطعاً به اندازه عراق، برای نفوذ ایران مطلوب نیست. آسیای مرکزی فقط ۱ درصد شیعه دارد، در حالی که جمعیت شیعیان در عراق، بیش از ۶۰ درصد است. با وجود این، برخی از کشورهای آسیای مرکزی، جمعیت قابل توجهی از تاجیک های فارسی زبان را در خود جای داده اند که ایران، راحت تر می تواند با آنها تعامل کند. تاجیکستان حدود ۸۵ درصد تاجیک دارد، در حالی که برآوردها از جمعیت تاجیک های ازبکستان، از حدود ۱٫۵ نفر تا ۹ میلیون نفر متغیر است. در حالی که کشورهای آسیای مرکزی، ممکن است تمایلی برای روی آوردن به ایران و نیروهای نیابتی آن، مانند فاطمیون نداشته باشند، اما در دوران بحران، احتمالاً گزینه های کمتری برای انتخاب خواهند داشت. خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان، مشغولیت روسیه به

اوکراین و تردید چین برای مداخله در بحران های داخلی کشورهای دیگر، باعث می شود تا در صورت تشدید منازعات با گروه های نظیر دولت اسلامی خراسان، آسیای مرکزی، فقط چند کشور برای درخواست کمک داشته باشد. بی ثباتی در افغانستان، نمایانگر فوری ترین تهدید امنیتی برای کشورهای آسیای مرکزی است و در حالی که بسیاری از این کشورها، تلاش می کنند تا روابط حسنه با آمریکا را حفظ کنند، اگر واشنگتن به عدم تمایل برای کمک به آن ها ادامه دهد، این کشورها مجبور می شوند تا برای رفع نیازهای امنیتی خود، به سراغ گزینه های دیگر بروند.

نتایج

ایران، جاه طلبی های بزرگی برای استفاده از افغانستان، به عنوان یک نقطه حرکت برای توسعه نفوذش در آسیای مرکزی دارد، اما با موانع متعددی روبرو است. تهران ابتدا باید یک رابطه کاری باثبات با طالبان را حفظ کند که چشم اندازی دشوار است،

زیرا جناح‌های مختلف طالبان (برخی دوست با ایران و برخی دشمن)، همچنان برای سلطه در افغانستان رقابت می‌کنند. حتی در ماه دسامبر، درگیری میان نیروهای ایرانی و طالبان رخ داد و با اینکه این حادثه، یک «سوء تفاهم» خوانده شد، اما منازعات آبی، ظرفیت تشدید را دارند. به علاوه، اقتصاد ایران هنوز از آثار تحریم‌های غرب و چالش‌های همه‌گیری کرونا رنج می‌برد، از این رو، منابع مالی این کشور نیز حاکی از یک عامل محدودکننده است. با وجود این، ایران غالباً توانایی خود برای توسعه نفوذش را علی‌رغم منابع کمترش، اثبات کرده است و اگر فرصت‌های درست به بروز خود ادامه دهند، این کشور، یقیناً برای بهره‌برداری از آن‌ها، تلاش خواهد کرد.

ایرانی متحد با آسیای مرکزی، باید یک نگرانی اساسی برای ایالات متحده باشد، زیرا می‌تواند فشار تحریم‌های آمریکا را کاهش

دهد و دغدغه‌های امنیتی جدیدی ایجاد نماید. آمریکا برای مقابله با این ایران، باید از جایگزین‌های قابل اعتمادی حمایت کند که به نگرانی‌های امنیتی و اقتصادی آسیای مرکزی می‌پردازند. بعد از خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان، منابع و اعتبار آمریکا در آسیای مرکزی، بدون شک محدود هستند. البته یک گزینه بالقوه برای مشارکت آمریکا، همکاری با سازمان دولت‌های ترک^۱ است؛ نهادی که شامل تمامی کشورهای آسیای مرکزی، ترکیه و آذربایجان، به جز تاجیکستان می‌شود تا به وسیله آن، جایگزین‌ها برای مشارکت با ایران را تقویت کند. این سازمان

بر نیاز برای مقابله با تروریسم در افغانستان، تأکید کرده و طرح‌های توسعه کریدور ماوراء خزر را پیش برده است. این نهاد، همچنین تصریح کرده که آماده «برقراری رابطه با تمامی کشورها» است، اقدامی که باعث می‌شود، در چپه به سمت فرصت‌ها با آمریکا باز شود. در حالی که توانایی سازمان دولت‌های ترک برای تکمیل این پروژه‌ها، هنوز مشخص نیست، اما این سازمان، بنیان‌های دیپلماتیک مستحکمی برای همکاری دارد که آن را به گزینه‌ای خوب برای تعامل تبدیل می‌کند. این، در حالی است که آمریکا برای بازسازی اعتبار خود در آسیای مرکزی تلاش می‌کند.

مترجم: هادی قربانیار

1. Organization of Turkic States